

PROBLEMS OF NATIONAL PUBLIC AND PRIVATE LAW

DOI: 10.46340/eppd.2020.7.5.23

Oleksandr Misiats, Attorney at law

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-7035-884X>

Khmelnytskyi University of Management and Law;

Luchkovskyy & partners law firm, Ukraine

THE «BENEFIT OF THE FAMILY» CRITERIA IN CONTRACT RELATIONS

Олександр Місяць, адвокат

Хмельницький університет управління та права;

Адвокатське об'єднання «Лучковський і партнери», Україна

КРИТЕРІЙ «ІНТЕРЕС СІМ'Ї» В ДОГОВІРНИХ ПРАВОВІДНОСИНАХ

This article is exploring the concept of "benefit of the family", which finds itself mainly in the system in contract law: substantiated the inability to form its definition and features, determined its place and summed up its value in the legal system. The author notes in which cases the concept under study acquires legal meaning, and in which it has only a declarative meaning, why it remains an evaluative category. Particular attention is paid to difficulty of proving the presence of "benefit of the family" in individual contracts on the basis of the case law. The importance of "benefit of the family" in contract law and its complexity of proof is described on the basis of the case law and legislation analysis.

Keywords: benefit of the family, contract relations of the spouses, contract for the benefit of the family, obligations of the spouses, property of the spouses.

Як відомо, передумовою виникнення будь-яких правовідносин є інтереси, які в подальшому або залишаються поза межами правового врегулювання, або знаходять своє юридичне закріплення. Другі, в свою чергу, знаходять своє відображення в правах та обов'язках сторін, які, становлять зміст правовідносин. Ще Г.Ф. Шершеневич об'єктом права назвав «все те, що може бути засобом реалізації інтересу»¹.

У сімейному праві, з огляду на велику кількість оціночних понять, довірительний характер відносин, відсутності їх фіксації юридично, саме з'ясування інтересів учасників таких відносин заслуговує особливої уваги для встановлення реального змісту правовідносин. Не дивно, що поняття «інтерес» в даній галузі права нерозривно пов'язане з кінцевим бенефіціаром такого інтересу, - первинним та основним осередком суспільства, - сім'єю.

Поняття «інтересу сім'ї» залишається недослідженим як сімейно-правова категорія. Потребує більш детального з'ясування сімейно-правова специфіка інтересу, яка знаходить свій вияв переважно в правочинах щодо розпорядження або набуття майна обмеженим колом суб'єктів. Дискутивною залишається доцільність надання чіткого визначення досліджуваного поняття, його ознак, а також подальшого законодавчого закріплення.

Окремі аспекти питань, що досліджуються в даній статті стали предметом наукових пошуків вчених О.С. Простибоженка, М.М. Дякович, І.В. Жилінкової, І.В. Венедіктової. Сутність поняття «інтересу сім'ї» потребує більш комплексного дослідження, є актуальним й має важливе теоретичне та практичне значення.

Метою даної статті є виявлення змісту поняття «інтересу сім'ї» та його місця в системі права, його юридичного значення й практичної цінності.

¹ Шершеневич, Г.Ф. (2001). *Курс гражданского права: учебник*. Тула: Автограф, 127.

В Сімейному кодексі України¹ поняття «інтереси сім'ї» неодноразово згадується в контексті врегулювання майнових інтересів членів сім'ї.

Так, якщо одним із подружжя укладено договір в інтересах сім'ї, то гроші, інше майно, в тому числі гонорар, виграш, які були одержані за цим договором, є об'єктом права спільної сумісної власності подружжя (ч. 3 ст. 61). Договір, укладений одним із подружжя в інтересах сім'ї, створює обов'язки для другого з подружжя, якщо майно, одержане за договором, використане в інтересах сім'ї (ч. 4 ст. 65). Стягнення може бути накладено на майно, яке є спільною сумісною власністю подружжя, якщо судом встановлено, що договір був укладений одним із подружжя в інтересах сім'ї і те, що було одержане за договором, використано на її потреби (ч.2 ст.73). Також, інтерес сім'ї має враховуватись при здійсненні дружиною, чоловіком права особистої приватної власності. (ст.59 СК).

Але, що саме складає поняття «інтерес сім'ї» та як воно виражається? В яких випадках воно набуває юридичного сенсу, а в яких лише носить лише декларативний зміст? Чому воно залишається оціночною категорією та яке його значення?

Виходячи з аналізу згаданих норм СК України, поняття «інтересу сім'ї» використовується в договорах для означення наступних умов (в більшості випадків пов'язаних між собою):

1. Застосування імперативної вказівки віднесення майна до спільної сумісної власності.
2. Віднесення обов'язків одного з подружжя за договором до спільних обов'язків подружжя.
3. Звернення стягнення на майно, що перебуває в спільній сумісній власності.

Залежно від того, укладені договори в інтересах сім'ї чи ні, а також від використання майна в інтересах сім'ї можна говорити про правовий режим спільності або роздільності майна подружжя (зокрема, речей та боргових зобов'язань) за договорами та звернення стягнення на нього.

Іншу правову природу має досліджуваний критерій тоді, коли законодавець вказує, що інтерес сім'ї має враховуватись при здійсненні дружиною, чоловіком права особистої приватної власності (зміст статті 59 СК). Відповідно до частини першої цієї статті, той із подружжя, хто є власником майна, визначає режим володіння та користування ним з урахуванням інтересів сім'ї, насамперед дітей. Згідно з частиною другою, при розпорядженні своїм майном дружина, чоловік зобов'язані враховувати інтереси дитини, інших членів сім'ї, які відповідно до закону мають право користування ним.

В такому випадку інтереси сім'ї розглядаються ширше, порівняно з «договірним» використанням цього критерію, оскільки в розумінні даної статті складають також інтереси дітей та інших членів сім'ї, тоді як в першому випадку коло суб'єктів є значно вужчим (що буде предметом подальшого дослідження).

Вказівка на врахування інтересів сім'ї має характер рекомендації, оскільки закон не конкретизує яким саме чином мають враховуватися інтереси дитини та інших членів сім'ї, як і юридичну відповідальність за «неврахування» інтересу сім'ї. Договір не можна визнати недійсним з підстав такого «неврахування».

Інтерес сім'ї в даному разі тотожний з загальному поняттю «інтерес» як міра задоволення чієї-небудь потреб², інтереси сім'ї як сукупність інтересів всіх її членів³.

Отже, щодо здійснення права особистої приватної власності інтерес сім'ї має факультативне значення, оскільки не відіграє юридичної ролі.

Повертаючись до договірних конструкцій, слід відмітити, що укладення договорів учасниками сімейних відносин, як зазначає М.І. Брагинський, є однією з форм вираження їх інтересів та засобом їх реалізації⁴. Д. І. Мейер вважав, що договір являє собою домовленість двох або декількох осіб, яка породжує право на чужу дію, яка має майновий інтерес⁵. В.І. Венедіктова розглядає договір як практично ідеальну форму активності учасників цивільного обігу, як форму задоволення їх охоронюваних законом інтересів⁶.

¹ Сімейний кодекс України 2002 (Верховна Рада України). *Офіційний сайт Верховної Ради України*. <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2947-14#Text>> (2020, вересень, 24).

² Словник української мови: в 11 томах (1973). *Том 4*, 37. <<http://sum.in.ua/p/4/37/2>>. (2020, вересень, 24).

³ Дякович, М.М. (2014). Поняття інтересу в сім'ї та у сімейних відносинах: цивільно-правовий аспект. *Право і громадянське суспільство*. <<http://lcslaw.knu.ua/index.php/arkhiv-nomeriv/3-8-2014/item/182-ponyattya-interesu-v-sim-yi-ta-u-simeynikh-vidnosynakh-tsyvilno-pravovyy-aspekt-dyakovich-m-m>>. (2020, вересень, 24).

⁴ Брагинский, М.И. (1998). *Договорное право: Общие положения*. Москва: Статут, 682.

⁵ Мейер, Д.И. (1997). *Русское гражданское право (по исправленному и дополненному 8-му изд. 1902 г.)*. Москва: Статут, часть 2, 455.

⁶ Венедіктова, І.В. (2012). Способи захисту охоронюваних законом інтересів у договірних правовідносинах. *Правовий вісник Української академії банківської справи*, 2, 61.

Коли ми говоримо, що «інтереси сім'ї» мають юридичне значення, ми говоримо про договір в інтересах сім'ї. Відкритим залишається питання яке місце займає такий договір в системі договірної права і чи можна назвати його сімейним договором.

Словосполучення «договір, укладений в інтересах сім'ї», може означати будь-який договір з точки зору його традиційної типової належності. Це може бути договір купівлі-продажу (договори про передання майна у власність), договір найму житла (договори про передання майна у користування), договір позики або банківського кредиту (договори про надання послуг) тощо. Що ж до основної ознаки – «укладеність» договору в інтересах сім'ї, то вона не є очевидною і має встановлюватися залежно від усіх обставин справи. Тому один і той самий договір може бути визнаний «сімейним» або «позасімейним»¹.

Те ж саме і з приводу використання коштів. Наприклад, чи витрачено в інтересах сім'ї кошти на оплату лікування одного з подружжя? Як справедливо зазначив К.І. Манаєв, борги, витрачені одним з подружжя для задоволення своїх потреб так чи інакше зачіпають їх спільні потреби,² тому такі витрачені кошти мають вважатись витраченими в інтересах сім'ї.

Особливості укладення такого типу договорів полягають у тому, що укладений особою договір зазвичай має додаткові, спеціалізовані правила, розраховані виключно на учасників сімейних відносин. Наприклад, тут потрібна згода другого з подружжя або іншого співвласника на укладення договору; договір спричиняє правові наслідки не лише для особи, яка брала в ньому безпосередню участь, а й інших «пов'язаних» із нею членів сім'ї; відповідальність за договором може виникати не лише для учасника договору, а й для іншої особи, що має відповідний сімейний статус. У цивільно-правових договорах такі «ускладнення» також можуть існувати, проте вони не є типовими³.

Дослідивши питання класифікації договорів в сімейному праві, які стали предметом наукового дослідження В.К. Антошкіної⁴, С.Я. Фурси⁵, окремі сімейно-правові договори були предметом наукових досліджень вчених-процесуалістів Т.С. Андрущенко⁶, О.О. Дерій⁷ та ін., можна дійти висновку, що «договір і інтересах сім'ї» не належить до сімейно-правових договорів.

Сімейні договори, як підстави виникнення зобов'язань, можна класифікувати за характером регульованих відносин на договори майнового характеру між учасниками сімейних відносин, які, в свою чергу, діляться на угоди, укладені між подружжям (шлюбний договір, договір про розподіл подружнього майна), а також аліментні угоди (між подружжям, батьками і дітьми, іншими членами сім'ї) і угоди про участь у додаткових витратах між батьками і дітьми – повнолітніми і неповнолітніми у разі, коли вони мають місце під час перебування у шлюбі, оскільки, якщо один із подружжя не працює, зарплата іншого є їх спільною сумісною власністю; угоди, укладені з метою застосування репродуктивних технологій, у частині оплати (сурогатне материнство).⁸

На нашу думку, «договір в інтересах сім'ї» не слід відносити до сімейно-правових договорів, оскільки він має лише сімейно-правову ознаку, яка може бути надана або не надана будь-якому цивільно-правовому договору, стороною якого є один з подружжя, залежно від наявності або відсутності критерію «інтересу сім'ї» як мети договору при його укладенні чи використанні майна за таким договором.

Відмежувати даний вид договорів від суто сімейних можна також тому, що коло таких договорів обмежене, оскільки в ст.9 СК України мова йде про договори, регулюючі виключно сімейні

¹ Жилінкова, І.В. (2011). Особливості законодавчих конструкцій сімейно-правових договорів. *Вісник Академії правових наук України*, 1, 85-94.

² Манаєв, К.И. (1971). *К вопросу об ответственности супругов по долгам, возникшим во время брака*. Москва: Юридическая литература, 35.

³ Жилінкова, І.В. (2011). Особливості законодавчих конструкцій сімейно-правових договорів. *Вісник Академії правових наук України*, 1, 85-94.

⁴ Антошкіна, В.К. (2008). *Договірне регулювання відносин подружжя*. Донецьк: ТОВ «Юго-Восток Лтд, 176.

⁵ Фурса, С.Я. (2009). *Шлюбний договір. Договірне право: Навчальний посібник*. Київ: Юрінком Інтер, 228.

⁶ Андрущенко, Т.С. (2012). Аліментний договір як ефективний спосіб виконання зобов'язання щодо утримання. *Новітні технології у науковій діяльності і навчальному процесі: тези доповідей Всеукр. наук.-практ. конф. студентів, аспірантів та молодих вчених: в 2 т. (м. Чернігів, 19 квітня 2012 р.)*. Т. 2: Гуманітарні науки. Чернігів, 149-153.

⁷ Дерій, О.О. (2014). *Аліментні зобов'язання у цивілістичному процесі: автореферат дисертації канд. юрид. наук*. Київ.

⁸ Мельниченко О.В. (2015). *Поділ майна подружжя за законодавством України та країн Європейського Союзу: автореф. дис. ... канд. юрид. наук*. Київ.

відносини (шлюбний договір; договір подружжя про порядок користування житловим приміщенням; договір між батьками про сплату аліментів на дитину та ін.)¹. Крім того, предметом його регулювання є цивільні, а не сімейні правовідносини.

Розглянемо суб'єктний склад договору в інтересах сім'ї та випадків використання майна в інтересах сім'ї.

В науковій думці панує твердження про те, що сама сім'я не є суб'єктом сімейних правовідносин. Суб'єктами як елементами сімейних правовідносин, які піддаються регулюванню нормами ЦК України, можуть бути відповідно лише подружжя та інші члени сім'ї.² Таким чином доцільно було б говорити про договір в інтересах подружжя або договір в інтересах інших членів сім'ї. Однак, зміст статей 61, 65, 73 СК України дає підстави стверджувати, що сфера застосування юридичної конструкції «договору в інтересах сім'ї» обмежується випадками розпорядження спільними речами чи спільними майновими правами подружжя, що здійснене одним із подружжя без згоди іншого³. Тому для цілей зазначених статей суб'єктом таких договорів є не сім'я і не всі її члени в загальноприйнятому розумінні. Інтереси інших членів сім'ї не вважатимуться інтересами сім'ї, оскільки навіть при задоволенні їхніх потреб одним з подружжя, інший з подружжя має змогу довести те, що інтереси сім'ї були зовсім іншими. На нашу думку, в даному випадку поняття «інтереси сім'ї» слід тлумачити як наявність узгодження дій одного з подружжя з волею іншого з подружжя.

В наслідок доведення наявності інтересу сім'ї у таких правовідносинах майно, одержане одним з подружжя за договором, та зобов'язання, які виникають у зв'язку з таким договором, будуть спільними для подружжя. При цьому в такий спосіб передусім здійснюється захист прав набувача майна подружжя за договором, укладеним лише одним із них. Є всі підстави стверджувати, що законодавець свідомо розмістив аналізовану норму в ст. 65 СК України з тією метою, щоб надати набувачу спільного майна подружжя за договором, укладеним одним з подружжя в інтересах сім'ї, додатковий спосіб захисту. Зміст такого способу полягає в тому, що у разі оспорювання другим з подружжя такого договору з посиланням на відсутність його згоди, передусім письмової, набувач може довести в суді, що другий з подружжя схвалив цей договір своїми діями. Враховуючи зазначене, встановити дійсну мету законодавця при формулюванні зазначеної норми видається не так просто⁴.

У правовій доктрині європейських держав правовідносини між подружжям щодо укладення одним з них (без згоди іншого) правочинів з третіми особами зазвичай визнають відносинами представництва, але в Україні таке правовідношення представництвом вважатись не буде, оскільки відповідно до положень ч. 2 ст. 237 ЦК України не є представником особа, яка хоч і діє в чужих інтересах, але від власного імені; ч. 3 ст. 238 ЦК України зазначає, що представник не може вчиняти правочин від імені особи, яку він представляє, у своїх інтересах⁵.

Детально дослідивши юридичну конструкцію «договору в інтересах сім'ї» в сімейному законодавстві держав-членів ЄС, О.С. Простибоженко зазначив, що сімейне законодавство європейських держав, в якому передбачено виникнення зобов'язань в обох із подружжя на підставі правочинів, вчинених лише одним з них, чітко закріплює сферу застосування таких правочинів. Насамперед це правочини щодо повсякденних витрат на ведення домашнього господарства та виховання дітей, що характерно для абсолютної більшості європейських держав. Крім того, це також можуть бути правочини щодо звичайного управління майном подружжя (як спільним, так і особистим), поточних потреб подружжя, а також зобов'язання, пов'язані з професійною діяльністю кожного з подружжя. При цьому якщо в першому випадку відповідальність подружжя зазвичай є

¹ Ахмач, Г.М. (2009). Принцип свободи договору в цивільних та сімейних правовідносинах. *Держава і право: de lege praeterita, instante, futura: тези міжнар. наук.-практ. конф. (27-28 листопада 2009 р.)*. Миколаїв: Іліон, 199-200.

² Жилинкова, И.В. (2000). *Правовой режим имущества членов семьи*. Харьков: Ксилон, 48; Шевченко, Я.Н. (1986). *Совершенствование законодательства о семье (Теоретические проблемы соотношения гражданского и семейного законодательства)*. Киев: Наук. думка, 6; Ваграс, В.А. (2007). Про правосуб'єктність сім'ї. *Університетські наукові записки*, 4, 152; Некрасова, О.В. (2008). *Застосування цивільного законодавства до сімейних відносин: автореферат дис. ... канд. юрид. наук*. Київ.

³ Простибоженко, О.С. (2015). Юридична конструкція "договору в інтересах сім'ї" у майнових правовідносинах подружжя: спроба концептуального осмислення. *Часопис Київського університету права*, 3, 212-216.

⁴ Простибоженко, О.С. (2015). Юридична конструкція "договору в інтересах сім'ї" у майнових правовідносинах подружжя: спроба концептуального осмислення. *Часопис Київського університету права*, 3, 212-216.

⁵ Надьон, В.В. (2016). Обов'язки подружжя, що виникають з приводу спільної сумісної власності. *Проблеми законності*, 132, 46-55.

солідарною, то в другому вона обмежується спільним майном подружжя і, відповідно, часткою того з подружжя, хто не є безпосередньою стороною у зобов'язанні¹. На нашу думку, порівняно з національним законодавством, за законодавством ЄС дещо звужено можливість виникнення зобов'язань в обох із подружжя на підставі правочинів, вчинених лише одним з них.

На практиці доведення інтересу сім'ї при укладенні договору та використанні майна має вирішальне значення для покладення обов'язків за договором на другого з подружжя і нівелює надання чи ненадання згоди на укладення такого договору іншим з подружжя².

Так, під час розгляду судами справ про поділ майна подружжя, не поодинокими є випадки, коли однією із сторін такого спору заявляються до поділу не тільки активи (нерухоме майно, грошові кошти тощо), але і пасиви (борги) подружжя набуті під час спільного проживання. Досить часто, на підтвердження існування такого боргу одна із сторін надає суду боргову розписку про отримання такою стороною від третьої особи позики під час шлюбу. В подальшому, така ситуація може використовуватись заінтересованою стороною спору для збільшення своєї частки в спільному майні подружжя. Тлумачення ч.4 ст.65 Сімейного кодексу України свідчить, що той з подружжя, хто не брав безпосередньо участі в укладенні договору, стає зобов'язаною стороною (боржником), за наявності двох умов: 1) договір укладено другим із подружжя в інтересах сім'ї; 2) майно, одержане за договором, використане в інтересах сім'ї. Тільки поєднання вказаних умов дозволяє кваліфікувати другого з подружжя як зобов'язану особу (боржника). Тобто на рівні закону закріплено об'єктивний підхід, оскільки він не пов'язує виникнення обов'язку другого з подружжя з фактом надання ним згоди на вчинення правочину. Навіть якщо другий з подружжя не знав про укладення договору, він уважатиметься зобов'язаною особою, якщо об'єктивно цей договір було укладено в інтересах сім'ї та одержане майно було використано в інтересах сім'ї. Такий підхід передусім спрямований на забезпечення інтересів кредиторів. Той з подружжя, хто не був учасником договору, не може посилається на відсутність своєї згоди, якщо договір було укладено в інтересах сім'ї^{3, 4, 5}.

Таким чином, для того щоб покласти на другого з подружжя частину боргових зобов'язань необхідно довести той факт, що така позика бралась за згодою другого з подружжя та/або договір про отримання позики укладено другим із подружжя в інтересах сім'ї і відповідні кошти використані в інтересах сім'ї. Фактично ВС поширює презумпцію згоди майна подружжя на випадки коли така згода все-таки вимагається в силу імперативних приписів ч.2 ст.65, чим встановив перевагу використання майна в інтересах сім'ї над обов'язковою згодою другого з подружжя.

Відтак, навіть якщо цінне майно, набуто на підставі договору який виходить за межі дрібного побутового, використане в інтересах сім'ї, то письмова згода іншого з подружжя не вимагається.

На практиці доведення наявності інтересів сім'ї є проблематичним, оскільки доведення укладення договору або використання майна в інтересах сім'ї, часто покладається на кредитора при захисті своїх прав як позивача до подружжя як солідарних боржників, що на практиці є проблематичним, оскільки подружжя може заперечувати цей факт, а кредитор не має змоги його довести⁶, що, з рештою, не є новим⁷.

¹ Простибоженко, О.С. (2016). Юридична конструкція "договору в інтересах сім'ї" у майнових правовідносинах подружжя: досвід європейських держав і перспективи гармонізації національного законодавства, *Часопис Київського університету права*, 1, 190-195.

² *Постанова Верховного Суду у справі № 639/7335/15-ц від 03 травня 2018 року* (Верховний Суд України). <<http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/73896622>> (2020, вересень, 24).

³ *Постанова Верховного Суду у справі № 381/4434/17 від 10 квітня 2019 року* (Верховний Суд України). <<http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/81203005>> (2020, вересень, 24).

⁴ *Постанова Верховного Суду у справі № 638/20603/16 від 28 серпня 2019 року* (Верховний Суд України). <<http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/83925680>> (2020, вересень, 24).

⁵ *Постанова Верховного Суду у справі № 263/14258/17 від 11 вересня 2019 року* (Верховний Суд України). <<http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/84449388>> (2020, вересень, 24).

⁶ *Постанова Верховного Суду у справі № 569/7631/15-ц від 18 листопада 2019 року* (Верховний Суд України). <<http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/85743436>> (2020, вересень, 24); *Постанова Верховного Суду у справі № 454/3381/14-ц від 11 листопада 2019 року* (Верховний Суд України). <<http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/85678374>> (2020, вересень, 24); *Постанова Верховного Суду у справі № 211/591/18 від 20 листопада 2019 року* (Верховний Суд України). <<http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/85966492>> (2020, вересень, 24); *Постанова Верховного Суду у справі № 464/6857/15-ц від 06 листопада 2019 року* (Верховний Суд України). <<http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/85614434>> (2020, вересень, 24).

⁷ *Постанова Верховного Суду України у справі № 6-163ц12 від 20 лютого 2013 року* (Верховний Суд України). <[https://www.scourt.gov.ua/clients/vsu/vsu.nsf/\(documents\)/A7D035DA6D5A8174C2257B7C001F3329?OpenDocument&Highlight=0,6-163%F6%F112&](https://www.scourt.gov.ua/clients/vsu/vsu.nsf/(documents)/A7D035DA6D5A8174C2257B7C001F3329?OpenDocument&Highlight=0,6-163%F6%F112&)> (2020, вересень, 24).

Також, проблема доказування може виникати між подружжям. Наприклад, якщо внаслідок набуття одним з подружжя грошових коштів за договором такі кошти витрачались на побутові потреби подружжя (придбання одягу та продуктів для себе, їх дітей, або навіть придбання нерухомого майна їх дітям, що беззаперечно є використанням грошей, в інтересах сім'ї), а потім, після розірвання шлюбу, неможливо довести факт використання грошей в інтересах сім'ї, то обов'язки за договором буде виконувати лише той з подружжя, хто був стороною договору.

Отже, безумовно, довести наявність інтересу сім'ї при використанні грошових коштів та іншого майна в інтересах сім'ї на момент використання таких коштів, після розірвання шлюбу проблематично й на практиці досить часто неможливо.

На нашу думку, в таких ситуаціях доказування ускладнюється тим, що з'ясуванню підлягає також причинно-наслідковий зв'язок, для існування якого необхідна наявність того, що по-перше договір укладений в інтересах сім'ї й, по-друге, майно набуто саме за саме цим договором використане в інтересах сім'ї.

При цьому, наявність другої умови на практиці особливо важко встановити коли предметом зобов'язання за договором гроші чи речі, які визначені родовими ознаками і часто ґрунтується на припущеннях. Наприклад, один з подружжя уклав договір позики або інший договір про набуття речі визначеної родовими ознаками і за рахунок операції з таким майном набув предмети домашнього вжитку, нерухоме майно, оплатив комунальні послуги тощо. Навіть якщо це майно було використане в інтересах сім'ї то встановити причинно-наслідковий зв'язок проблематично.

Складно однозначно дати відповідь в ситуаціях поділу обов'язків, коли мова йде про зобов'язання за договором, яке є неподільним, тобто коли об'єктом зобов'язання за договором є передача індивідуально визначеної речі або надання послуги, що за умовами договору в силу її характеру має бути надана особисто (н-д, результат послуг адвоката, художника, науковця).

Хоча навіть коли ми говоримо про порядок поділу більш визначеного майна за даною категорією договорів, наприклад, отримання самого гонорару у вигляді грошей, також виникають питання, пов'язані з набуттям майна за договором в інтересах сім'ї. В ч. 3 ст. 61 СК України окрім виграшу згадується також гонорар, одержаний одним з подружжя за договором, укладеним в інтересах сім'ї. Якщо гонорар розглядається в якості різновиду оплати за роботу, здійснену адвокатом, то режим такого майна визначається в ч. 2 ст. 61, в якій йдеться про заробітну плату та інші доходи, одержані одним із подружжя. Якщо ж гонорар розглядається як премія за особисті заслуги адвоката, то треба керуватися ч. 3 ст. 57 СК України, яка визначає види роздільного майна подружжя¹. Відтак, складно говорити і про можливість створення таким договором обов'язків для іншого з подружжя, тому що в першому випадку ми припускаємо її наявність, а в другому – виключаємо, оскільки роздільне майно не впливає з договорів в інтересах сім'ї. Інтереси сім'ї при використанні майна, як ми вже зазначали, мають факультативне значення в другому випадку, оскільки відповідно до ст. 59 СК, законодавець лише рекомендує їх враховувати власнику при здійсненні особистої приватної власності.

На наше переконання, критерій «інтересу сім'ї» виражає перш за все внутрішню волю одного з подружжя як мету укладення договору та використання майна, а визначається як правило постфактум за наявністю зовнішніх ознак, доказів. При цьому, у випадку несхвалення договору другим з подружжя і непідтвердження наявності доказів внутрішня воля одного з подружжя не спричинить виникнення «інтересу сім'ї» і тоді мова йтиме про інтереси лише того з подружжя, хто був стороною договору.

Слід погодитись з думкою Смоліної Л.А., що можливість тлумачення даного поняття є занадто широкою, а визначення йому може надати лише суд в кожній конкретній справі². Відтак, сформувані універсальні ознаки не вбачаємо за доцільне, адже в кожному випадку залежно від різних чинників, внутрішня воля подружжя може бути відхилитись від універсального визначення.

Резюмуючи описане вище, можемо стверджувати, що значення критерію «інтересу сім'ї» полягає в наступному.

Його наявність надає цивільно-правовим договорам сімейно-правової ознаки у вигляді зміни обсягу обов'язків сторони за договором, імперативного покладення таких обов'язків на іншу сторону як на солідарного боржника (без включення другого з подружжя до сторін договору), не властивої для цивільних правовідносин.

¹ Багач, Е.М., Білоусов, Ю.В. (2010). *Сімейний кодекс України: Науково-практичний коментар*. Київ: Ліга, 577.

² Смоліна, Л.А. (2006). *Правовое регулирование отношений супругов и бывших супругов*: дис. ... канд. юрид. наук. Челябинск.

Доведення наявності інтересу сім'ї при укладенні договору та використанні майна має вищу силу порівняно зі згодою другого з подружжя.

Доведення його наявності при укладенні договору є самостійною підставою для віднесення набутого за договором майна до спільної сумісної власності.

Доведення його наявності при укладенні договору і використанні майна є підставою для покладення обов'язків за договором на другого з подружжя і як наслідок набуття другим з подружжя статусу боржника або обох з подружжя як солідарних боржників у зобов'язанні (множинність боржників на стороні подружжя у зобов'язанні).

Водночас, даний критерій має факультативне значення при здійсненні одним з подружжя права особистої приватної власності.

References:

1. Shershenevich, G.F. (2001). *Kurs grazhdanskogo prava: uchebnik* [The civil law course]. Tula: Avtograf. [in Russian].
2. *Simeinyi kodeks Ukrainy 2002* [Family Code of Ukraine] (Verkhovna Rada Ukraine) [(Verkhovna Rada of Ukraine)]. *Ofitsiyni sait Verkhovnoi Rady Ukrainy* [The official site of the Verkhovna Rada of Ukraine]. <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2947-14#Text>> (2020, September, 24). [in Ukrainian].
3. *Slovyk ukrainskoi movy* (1973), [The Ukrainian language dictionary]. <<http://sum.in.ua/p/4/37/2>>. (2020, September, 24). [in Ukrainian].
4. Diakovych, M.M. (2014). Poniattia interesu v simi ta u simeinykh vidnosynakh: tsyvilno-pravovyi aspekt [The concept of the interest in the family and in the family relations: civil law aspect]. *Pravo i hromadianske suspilstvo* [Law and civil society]. <<http://lcslaw.knu.ua/index.php/arkhiv-nomeriv/3-8-2014/item/182-ponyattya-interesu-v-sim-yi-ta-u-simeinykh-vidnosynakh-tsyvilno-pravovyy-aspekt-diakovych-m-m>>. (2020, September, 24). [in Ukrainian].
5. Braginskij, M.I. (1998). *Dogovornoe pravo: Obshhie polozhenija* [Contract law: General provisions]. Moscow: Statut. [in Russian].
6. Mejer, D.I. (1997). *Russkoe grazhdanskoe pravo* [Russian civil law]. Moscow: Statut. [in Russian].
7. Venediktova, I.V. (2012). Sposoby zakhystu okhoroniuvanykh zakonom interesiv u dohovirnykh pravovidnosynakh [The ways to defend law-protected interests in contract legal relations] *Pravovyi visnyk Ukrainkoi akademii bankivskoi spravy* [Legal Bulletin of the Ukrainian Academy of Banking], no. 2, 61. [in Ukrainian].
8. Zhylinkova, I. V. (2011). Osoblyvosti zakonodavchykh konstruksii simeino-pravovykh dohovoriv [The features of legislative constructions of family law agreements]. *Visnyk Akademii pravovykh nauk Ukrainy* [Bulletin of the Academy of Legal Sciences of Ukraine], no. 1, 85-94. [in Ukrainian].
9. Manaev, K.I. (1971). *K voprosu ob otvetstvennosti suprugov po dolgam, vznikshim vo vremja braka* [To the question of the spouses responsibility for the debts, occurred in the period of marriage] Moscow: Juridicheskaja literature [Law literature], no. 35. [in Russian].
10. Zhylinkova, I.V. (2011). Osoblyvosti zakonodavchykh konstruksii simeino-pravovykh dohovoriv [The features of family law contracts legislative constructions] *Visnyk Akademii pravovykh nauk Ukrainy* [Bulletin of the Academy of Legal Sciences of Ukraine], no. 1, 85-94. [in Ukrainian].
11. Antoshkina, V.K. (2008). *Dohovirne rehuliuвання vidnosyn podruzzhzia* [Contract regulation of the spouses relations]. Donetsk: TOV «Yuho-Vostok Ltd. [in Ukrainian].
12. Fursa, S.Ya. (2009). *Shliubnyi dohovir. Dohovirne pravo: Navchalnyi posibnyk* [Marriage contract. Contract law: Tutorial]. Kyiv: Yurinkom Inter. [in Ukrainian].
13. Andrushchenko, T.S. (2012). *Alimentnyi dohovir yak efektyvnyi sposib vykonannya zoboviazannia shchodo utrymannia. Novitni tekhnologii u naukovii diialnosti i navchalnomu protsesi: tezy dopovidei Vseukr. nauk.-prakt. konf. studentiv, aspirantiv ta molodykh vchenykh: v 2 t. (m. Chernihiv, 19 kvitnia 2012 r.)*. [Alimony contract as an effective way of fulfilling the obligation to withhold. The latest technologies in scientific activity and educational process: materials of all-Ukrainian scientific-practical conferention of students, postgraduates and young researchers in 2 tomes (Chernihiv, April 19, 2012)], Vol. 2: *Humanities*, 149-153. [in Ukrainian].
14. Derii, O.O. (2014). *Alimentni zoboviazannia u tsyvilistychnomu protsesi: avto-ref. dys. na zdobuttia nauk. stupenia kand. yuryd. nauk* [Alimony obligations in the civil process: author's ref. dis. for science. degree of Law science cand.]. Kyiv. [in Ukrainian].
15. Melnychenko, O.V. (2015). *Podil maina podruzzhzia za zakonodavstvom Ukrainy ta krain Yevropeiskoho Soiuzu : avto-ref. dys. ... kand. yuryd. nauk* [Division of property of spouses under the legislation of Ukraine and the countries of the European Union: author's ref. dis. ... Law science cand.] Kyiv. [in Ukrainian].
16. Akhmach, H.M. (2009). Prynstyp svobody dohovoru v tsyvilnykh ta simeinykh pravovidnosynakh [The freedom of contract principle in civil and family law]. *Derzhava i pravo: de lege praeterita, instante, futura: tezy mizhnar. nauk.-prakt. konf. (27-28 lystopada 2009 r.)* [State and law: de lege proeterita, instante, futura: thesis international. scientific-practical conf. (27-28, November, 2009)]. Mykolaiv: Ilion, 199-200. [in Ukrainian].
17. Zhilinkova, I.V. (2000). *Pravovoj rezhim imushhestva chlenov sem'i* [Legal regime of property of family members] Kharkiv: Ksilon. [in Russian].

18. Shevchenko, Ja.N. (1986). *Sovershenstvovanie zakonodatel'stva o sem'e (Teoreticheskie problemy sootnosheniia grazhdanskogo i semejnogo zakonodatel'stva)* [Improvement of family legislation (Theoretical problems of the relationship between civil and family legislation)] Kyiv: Nauk. dumka. [in Russian].
19. Vatrás, V.A. (2007). Pro pravosubiektnist simi. [About the legal personality of the family] *Universytetski naukovyi zapysky* [University scientific notes]. Khmelnytskyi: Vyd-vo Khmelnyts. un-tu upr. ta prava, no. 4, 152. [in Ukrainian].
20. Niekrasova, O.V. (2008). *Zastosuvannia tsyvilnoho zakonodavstva do simeinykh vidnosyn: avtoreferat dys. ... kand. yuryd. nauk* [Application of civil law to family relations: dissertation abstract. ... Law science cand.]. Kyiv. [in Ukrainian].
21. Prostybozhenko, O.S. (2015). Yurydychna konstruktsiia "dohovoru v interesakh simi" u mainovykh pravovidnosynakh podruzzhzia: sprobá kontseptualnoho osmyslennia [Legal construction of the "contract for the benefit of the family" in the property relations of the spouses: an attempt to conceptual understanding] *Chasopys Kyivskoho universytetu prava* [Journal of Kyiv University of Law], no. 3, 212-216. [in Ukrainian].
22. Nadon, V.V. (2016). Oboviazky podruzzhzia, shcho vynykaiut z pryvodu spilnoi sumisnoi vlasnosti [Obligations of spouses, arising from joint joint ownership]. *Problemy zakonnosti* [Matters of legality], no. 132, 46-55. [in Ukrainian].
23. Prostybozhenko, O.S. (2016). Yurydychna konstruktsiia "dohovoru v interesakh simi" u mainovykh pravovidnosynakh podruzzhzia: dosvid yevropeiskykh derzhav i perspektyvy harmonizatsii natsionalnoho zakonodavstva [Legal construction of the "contract for the benefit of the family" in the property relations of the spouses: experience of European states and prospects for harmonization of national legislation], *Chasopys Kyivskoho universytetu prava* [Journal of Kyiv University of Law], no. 1, 190-195. [in Ukrainian].
24. *Postanova Verkhovnoho Sudu u spravi № 639/7335/15-ts vid 03 travnia 2018 roku* [Resolution of the Supreme Court of Ukraine in the case no. 639/7335/15-ts, 03.05.2018] (Verkhovnyi Sud Ukrainy) [(Supreme Court of Ukraine)]. <<http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/73896622>> (2020, September, 24) [in Ukrainian].
25. *Postanova Verkhovnoho Sudu u spravi № 381/4434/17 vid 10 kvitnia 2019 roku* [Resolution of the Supreme Court of Ukraine in the case no. 381/4434/17, 10.04.2019] (Verkhovnyi Sud Ukrainy) [(Supreme Court of Ukraine)]. <<http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/81203005>> (2020, September, 24) [in Ukrainian].
26. *Postanova Verkhovnoho Sudu u spravi № 638/20603/16 vid 28 serpnia 2019 roku* [Resolution of the Supreme Court of Ukraine in the case no. 638/20603/16, 28.08.2019] (Verkhovnyi Sud Ukrainy) [(Supreme Court of Ukraine)]. <<http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/83925680>> (2020, September, 24) [in Ukrainian].
27. *Postanova Verkhovnoho Sudu u spravi № 263/14258/17 vid 11 veresnia 2019 roku* [Resolution of the Supreme Court of Ukraine in the case no. 263/14258/17, 11.09.2019] (Verkhovnyi Sud Ukrainy) [(Supreme Court of Ukraine)]. <<http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/84449388>> (2020, September, 24) [in Ukrainian].
28. *Postanova Verkhovnoho Sudu u spravi № 569/7631/15-ts vid 18 lystopada 2019 roku* [Resolution of the Supreme Court of Ukraine in the case no. 569/7631/15-ts, 18.11.2019] (Verkhovnyi Sud Ukrainy) [(Supreme Court of Ukraine)]. <<http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/85743436>> (2020, September, 24) [in Ukrainian].
29. *Postanova Verkhovnoho Sudu u spravi № 454/3381/14-ts vid 11 lystopada 2019 roku* [Resolution of the Supreme Court of Ukraine in the case no. 454/3381/14-ts, 11.11.2019] (Verkhovnyi Sud Ukrainy) [(Supreme Court of Ukraine)]. <<http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/85678374>> (2020, September, 24) [in Ukrainian].
30. *Postanova Verkhovnoho Sudu u spravi № 211/591/18 vid 20 lystopada 2019 roku* [Resolution of the Supreme Court of Ukraine in the case no. 211/591/18, 20.11.2019] (Verkhovnyi Sud Ukrainy) [(Supreme Court of Ukraine)]. <<http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/85966492>> (2020, September, 24) [in Ukrainian].
31. *Postanova Verkhovnoho Sudu u spravi № 464/6857/15-ts vid 06 lystopada 2019 roku* [Resolution of the Supreme Court of Ukraine in the case no. 464/6857/15-ts, 06.11.2019] (Verkhovnyi Sud Ukrainy) [(Supreme Court of Ukraine)]. <<http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/85614434>> (2020, September, 24) [in Ukrainian].
32. *Postanova Verkhovnoho Sudu Ukrainy u spravi № 6-163tss12 vid 20 liutoho 2013 roku* [Resolution of the Supreme Court of Ukraine in the case no. 6-163tss12, 20.02.2013] (Verkhovnyi Sud Ukrainy) [(Supreme Court of Ukraine)]. <[https://www.scourt.gov.ua/clients/vsu/vsu.nsf/\(documents\)/A7D035DA6D5A8174C2257B7C001F3329?OpenDocument&Highlight=0,6-163%F6%F112&](https://www.scourt.gov.ua/clients/vsu/vsu.nsf/(documents)/A7D035DA6D5A8174C2257B7C001F3329?OpenDocument&Highlight=0,6-163%F6%F112&)> (2020, September, 24) [in Ukrainian].
33. Bahach, E.M., Bilousov, Yu.V. (2010). *Simeinyi kodeks Ukrainy: Naukovo-praktychnyi komentar* [Family Code of Ukraine: scientific and practical commentary]. Kyiv: Liha. [in Ukrainian].
34. Smolina, L.A. (2006). *Pravovoe regulirovanie otnoshenij suprugov i byvshih suprugov: dis. ... kand. jurid. nauk* [Legal regulation of spouses and former spouses relations]. Chelyabinsk. [in Russian].